

Kiina-ilmiö metsäalalla

Suomen globalisaatiohaaste

Isojen suomalaisten metsäyhtiöiden kansainvälistymistä on seurattu pääosin myönteisenä kehityksenä mutta samalla on mietitty kotimaisen tuotannon tulevaisuutta. Kiina-ilmiö eli tuotannon siirtyminen halvemmän raaka-aineen ja työvoiman maihin on eri yhteyksissä katsottu syyksi viime vuosien irtisanomisiin kotimaisilla tehdaspaikkakunnilla.

Kovinkaan seikkaperäisiä analyysejä metsäalan Kiina-ilmiöstä tai sen vaikutuksista ei kuitenkaan ole tehty. Kysymyksen puiminen onkin usein jäänyt päivittelyn asteelle ja irtisanomiset ovat tulleet yllätyksinä.

Metsäteollisuuden globalisaatiolla on pitkät juuret suomalaisessa yhteiskunnassa, eikä kehityksen olisi pitänyt olla yllättävää. Globalisaation kiihtyminen voidaan sijoittaa 1990-luvun alkuun, jolloin keskustelu kehitysyhteistyön, metsäosaamisen ja kaupallisen vienninedistämisen suhteista laajeni huomattavasti. Virikkeenä toimi metsäkonsultointiin erikoistuneen Jaakko Pöyry -yhtiön suunnittelutyö Thaimaassa.

Thaimaan metsäsektorin uudistamisessa konsultin suunnitelma herätti toiveita suomalaisen metsäosaamisen viennin vahvistumisesta Kaakkois-Aasiassa, mutta samalla epäilykset Suomen mallin käyttökelpoisuudesta aivan toisenlaisissa olosuhteissa nousivat esiin.

Vuorineuvos Casimir Ehrnrooth vauhditti omalta osaltaan jo kymmenen vuotta sitten muutosta näyttävillä puheenvuoroillaan taloudellisten kehitysedellytysten heikkenemisestä Euroopan unionin ”säännöstelyviidakossa”. Jaakko Pöyryn lisäksi suomalaisen globalisaation tienavaajana on toiminut UPM isoilla hankkeillaan sekä Pohjois-Amerikassa että Kaakkois-Aasiassa. Samoin Stora Enso, jolla on pitkän linjan yhteistyökokemusta Kanadasta, Kiinasta ja Indonesiasta, on aktivoitunut USA:ssa ja Brasiliassa. Vain Ahlström on toistaiseksi vakiinnuttanut asemansa lähes kaikkia mantereita yhdistävässä yhteistyössä. Yhtiön menestyminen on perustunut erikoistumiseen teollisuus- ja kotitalouspapereihin. Lisäksi Jaakko Pöyryllä on tänään toimistoja 35 maassa eri puolilla maailmaa.

Isojen yhtiöiden omistussuhteissa on samalla tapahtunut suuria muutoksia. UPM:n omistuksesta oli vuonna 2003 33 prosenttia Suomessa ja Stora Enson vastaava luku oli 28. Samalla perinteiset kansalliset omistajat ovat muuttaneet omistajuuttaan yhteiskunnallisesti passiivisemmaksi. Esimerkiksi Suomen valtio Stora Enson merkittävä omistajana ei enää näkyvästi aja aluepoliittisia etuja yhtiössä, kuten vielä tapahtui Enso Gutzeitin aikana. Samoin M-realin metsäliittolaiset omistajat toimivat tänään yhtiön kansainvälistymisen hiljaisina takuumiehiä. M-real hakeekin vauhtia nyt yhdessä UPMn kanssa Uruguaysta ja Eucalyptus-sellusta.

Globalisaatiossa paikalliset ja maailmanlaajuiset kehitysilmiot muotoutuvat vuorovaikutteisesti niin, että paikallisia kysymyksiä on entistä vaikeampi erottaa yleisemmistä. Metsäomaisuus muuttuu esimerkiksi pörssi-yhtiöiden taseissa laiskaksi eli hitaasti tuottavaksi pääomaksi samalla kun isoimmat yhtiöt etsivät tehokkuutta ja osakearvon nousua kansainvälisestä resurssien, työn ja pääoman uusjaosta.

Tässä tilanteessa suomalaisen metsäpolitiikan olisi uusiuduttava globalisaation haasteiden mukaisesti. Jos emme voi pärjätä teollisen puun tai työn hintavertailuissa, on kilpailuvalteiksi nostettava kansallisen metsäosaamisen muita osatekijöitä poro- ja hirvitaloudesta matkailuelinkeinoihin ja metsiensuojeluun sekä puun ja muiden metsätuotteiden erityisvalmisteisiin. Kauppa metsän aineettomilla arvoilla on jo kiivasta eri puolilla maailmaa eikä tämä suuntaus saisi tulla yllätyksenä meille.

Meidän on myös osallistuttava entistä aktiivisemmin siihen uuteen metsäpolitiikkaan, jota tänään tekevät erilaiset kansainväliset arvioitsijat, kansalaisjärjestöt ja kuluttajaliikkeet. Onkin päästävä eroon asetelmista, joissa eurooppalaisten lehtitalojen tai kilpailuviranomaisten edustajat esittelevät meille vastuullisen metsäpolitiikan pelisääntöjä.

Tarvitsemme myös kattavampaa metsäteollisuuden vertailevaa seurantaa. Tunnumme liian huonosti muiden maiden metsäosaajien toimintatapoja ja -reseptejä. Tämän vuoksi osa globalisaatiohaasteistakin on tullut meille yllätyksenä ja tämän vuoksi myös isot metsäyhtiömme ovat aika ajoin ajautuneet kalliisiin virheinvestointeihin. Tapahtuneen

päivittelyn sijaan tarvitsemmekin nyt sijoituksia metsäteollisuuden, kulttuurierojen ja yhteiskuntamuutosten vuorovaikutuksen tutkimukseen.

Ari Aukusti Lehtinen

Kirjoittaja on maantieteen professori Joensuun yliopistossa. Artikkelin taustalla on syyskuussa 2004 Britanniassa julkaistu kirja *Politics of Forests*, jonka vastuullinen toimittaja kirjoittaja on.